

ravno tako deluje za narod, kakor naša družba sv. Mohorja za Slovence.

Urota Zrinsko-Frankopanska. *Drugo izdanje. Tisak i naklada knjižure L. Hartmana.*

Zagreb. — Ta znameniti, živo pisani historični roman slavnega hrvaškega pisatelja je izšel ravnokar v 2. izdanju, a povsem predelan v jednom zvezku. Lepo broširana, 531 strani obsegajoča knjiga stane le 1 gld. Roman obdeluje velik in pretragičen del hrvaške zgodovine.

Razne stvari.

Bajeslovne opazke.

Gotovo ustrežemo marsikateremu bralcu, če podamo nekaj pojasnil h „Knezu Ljudevitu“. Kdor hoče umevati pesnika, znati mora vsaj najpotrebnejše stvari iz slovanskega bajeslovja. Zato bomo prav kratko razložili pomen bajeslovnih besed, katere rabi pesnik.

V prvi pesmi se imenuje „Perun“. Bil je Slovanom nebesni bog, kateri pošilja strele z neba, gospodari oblakom in gromu. Navadno so ga častili za najvišjega malika, gospodarja narave. Morán ni bajeslovno bitje, pač pa „Morana“, katera se imenuje v drugi pesmi. Bila je boginja smrti in zime. „Odganjati oblast Morane“ se pravi, odvrčati nesrečo. Ob tem se misli najprej na nezgode, katere zadenejo poljedelca, potem pa na vse druge nevarnosti. Njej nasprotna je „Živa“¹⁾, boginja spomladi, mladosti in ljubezni. „Svetovit“ je solnčni bog, kateri daje zemlji rodovitnost, z gorkimi žarki. Da bi ga bili častili južni Slovani, ne dá se zgodovinsko izpričati, pač pa je bil pri nekaterih severnih rodovih najvišje božanstvo.

V najstarejši dōbi Slovani niso imeli posebnih hramov za malikovanje; šele pozneje so jih zidali in okrasili, kolikor je premogla njihova domača umetnost. Tak hram si misli pesnik v pesmi „Dvojni up“. V prvih časih Slovani niso imeli posebnih svečnikov, ampak hišni oče je moral skrbeti tudi za bogoslužje. Bil je svoji družini vladar v dušnem in telesnem oziru. Tak je knez Varna.

„Tajni rog“ Svetovitov je bil na otoku Rujanu. V svetišču je stal kip tega malika, kateri je držal v roki rog. Vsako leto mu je svečenik napolnil rog in pustil vino v njem do prihodnjega leta. Čez leto in dan je pogledal, koliko vina je še v njem, in iz množine ostalega vina je prerokoval ljudstvu, kakšna bo letina prihodnje leto. To se je zgodilo na Svetovitov praznik. Pesnik je ta običaj prestavil s severa na jug.

Kres se je vsako leto sežigal na čast solnčnemu bogu, ker solnce takrat dospe do najvišje moči. Krščanstvo je pustilo Slovanom ta priljubljeni običaj, kateri se je, kakor je dovolj znano, ohranil do današnjega dné. Tudi običaji so bili podobni današnjim.

¹⁾ Ker tu ne pišemo znanstvene razprave, razlagamo božanstva tako, kakor je bilo doslej običajno.

Darovali so se bogu živali in rastline; to je bilo odvisno od tega, komu se je darovalo in zakaj. Razni bogovi so dobivali razne daritve. Darovali so ali zato, da molijo boga, ali da se mu zahvalijo, ali da ga česa prosijo. Ljudij niso darovali; in če se čita včasih, da so tudi Slovani klali ljudi malikom v čast, so to le jako redki slučaji, kateri so se dogajali včasih v krvavih vojskah.

„Divje deklice“ so bajeslovna bitja, katera so po mislih starih Slovanov prebivala po gozdih in na poljih. Sploh so mislili pogani, da živé v vsakem kraju posebni duhovi, katerim so dajali različna imena. Njihova pamet jim je pričala, da mora biti Bog povsodi pričujoč, in ker niso poznali pravega Boga, mislili so si povsodi vse polno duhov in malikov.

„Kresnik“ (str. 33) ni posebno božanstvo, vsaj s tem imenom ne, ampak je priimek solnčnega boga, katerega so mu dali zaradi njegovega praznika — kresa.

„Lada“ je bila boginja veselja in ljubezni. Zlasti Poljaki so jo častili, pa tudi južnim Slovanom je bila znana.

„Vesna“ je boginja pomladi, katera vzbuja cvetlice iz zimskega spanja.

Že prej smo omenili „Morano“, da je hudobna boginja, katera donaša zimo in smrt. Pesnik si jo misli (str. 37) kot sovražno človeškemu rodu. Sreča ji je zoprna, zato ščuje Slovence k boju in k neslogi in se raduje njihovega pogina.

„Sveti ogenj“, katerega omenja pesnik na str. 65, se je res zažigal Perunu. V Kijevu so pred Perunom žgali „večni ogenj“ iz hrastovega lesa. Ker so si mislili, da nebesni solnčni bog ogreva zemljo, častili so ga z ognjem. Bolj navadno pa je bilo ognjeno češčenje pri Svetovitu.

Na strani 66. imenuje pesnik „svete ptice“ čuka, sovo in sokola. Da bi bile ravno te ptice svete Perunu, ne more se reči, pač pa se omenjajo v bajeslovju. Sova in čuk pomenita grozo in sovražstvo, sokol je v zvezi s solnčnim božanstvom, zlasti z Radegastom.

„Besí“ so zlobni duhovi, kateri se neprestano bojujejo proti dobrim bogovom. Njihov namen je škodovati ljudem, kjerkoli morejo. Ljubezni ne poznajo, v večnem sovražstvu do vsega dobrega trpé sami in ne privoščijo sreče nikomur. Dobri bogovi

jih zadržujejo v zlobnem početju, zato cvilijo in se hudejejo, kadar človek časti dobra božanstva. Prav dobro kaže pesnik na str. 66, kako so si predstavljali naši poganski pradedje ta boj. V takih čutnih in okornih prispodobah so si predstavljali razmerje med Bogom in hudobnim duhom.

„Belin“ (str. 66.) pomeni belega boga, to je boga luči in svetlobe. Tukaj pomenja solnce.

V naslednjih vrstah se slika Svetovit kot solnčni bog; „na zlatih kolesih se vozi“, ker solnce vsak dan kakor ognjen voz prevozi nebo od vshoda do zapada.

„Vojska počiva v Mórani“ pravi se: vsa vojska je ubita, mrtva. „Solnce obsega vso zemljo“, ker jo razsvetljuje od vseh strani. Kakor vladar s prestola, gleda solnce na vso zemljo in ji daje življenje s svojo gorkoto. „Svetli duhovi“ pomenjajo dobre duhove, „temni duhovi“ pomenjajo „bese“, zle duhove.

V pesmi „Bes“ na str. 67. si misli pesnik, da se snidejo hudobni duhovi in vkup radujejo, ker so v toliko nesrečo pahnili pobožnega kneza Varno. Slabotnost ljudij nasproti bogovom opevajo, a ne iz usmiljenosti, ampak zaradi škodoželjnosti in sovraštva do ljudij in do bogov.

„Pol je našega sveta, in pol ga Svetovit ima“ pevajo, ker so si mislili nekateri poganski rodovi, da bi dobri bogovi radi premagali hudobne, pa jih ne morejo, ker so ti jednako močni. Zato zmaga sedaj ta, sedaj ona stran; sedaj pripomorejo hudobni duhovi hudobnežem do vlade, potem zopet dobri bogovi pobožnim dobrim ljudem. Zato se usoda ljudij tako izpreminja na svetu. Ta nauk ni prav slovanski, ampak je vzet iz perzijskega bajeslovja.

„Mlada vdova joče v rjuhi.“ Pri poganih je bila usoda vdov zelo žalostna. Navadno se ni smela drugič omožiti, ampak je tugovala za umrlim soprogom v žalostnem oblačilu, če je niso žive sežgali z mrličem vred (to se je pri severnih Slovanih večkrat dogodilo).

„Gradež“ (stran 68) je otok na severnem obrežju jadranskega morja, kake tri ure po morju oddaljen od Ogleja. Sedaj je na njem majhno ubogo mesto z znanim morskim kopališčem, a nekaj je bil jako mogočen. Tam so stolovali sloveči patri-

jarhi, kateri so imeli oblast čez otoke in celó čez Benetke nekaj časa. Tak patrijarh je Fortunat.

„Morske deklice“ so morske vile. Dasi Slovani niso častili posebnega morskega boga, mislili so si, da imajo tudi vode, zlasti studenci in reke, svoje duhove, kateri prebivajo v njih. Včasih so bili ljudem prijazni, mnogokrat pa sovražni (povodni mož).

„Vodomec“ (str. 99.) je povodni mož. Navadno ga opisujejo pravljice kot hudobnega, tu si ga misli pesnik kot modrega starca, ki prebiva na dnu vode.

V spevu „Pevec“ proslavlja pesnik dobre bogove, kakor so jih slavili stari Slovani po svojih nazorih. Prešla je zima, zato so besi zbežali in Morana se je skrila; njihova oblast je zmagana od dobrih bogov. Po vrsti se opevajo bogovi, ki so prijatelji poljedelcu. „Vesna“ je pomlajena zemlja,

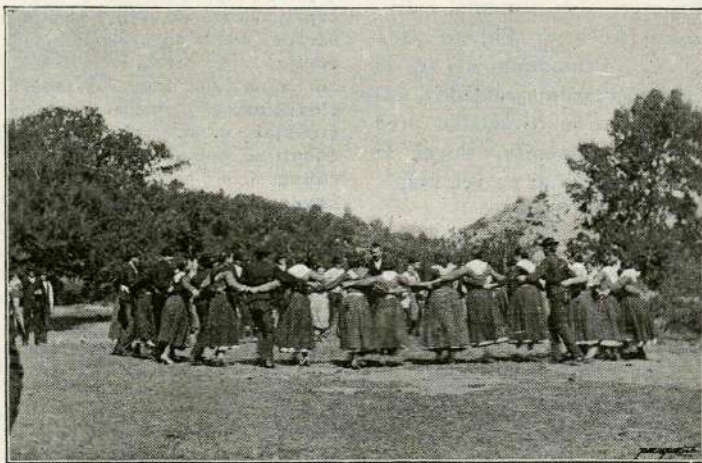
„Vile“ se vzbude iz zimskega spanja na polju in na gorah in pomenijo življenje, katero prikljuje na dan. Proslavlja se zlasti „Svetovit“, ker solnce z gorkoto oživi zemljo spomladi. Pri poljskem delu pomagajo človeku bogovi, njegovi prijatelji. „Lada“ in „Živa“ pomenita tu isto, kar Vesna.

„Porevit“

je bil malik na otoku Rujanu s petimi obličji, brez orožja. „Rugevit“ je bil ravno tam, a je imel sedem obrazov, jedno samo teme, ob boku sedem mečev, na prsah so mu gnezdile lastovke. Nekateri bajeslovci razlagajo to tako, da je pomenil Porevit pet zimskih mesecev, Rugevit pa sedem poletnih mesecev. Spomladi premaga Rugevit Porevita. Te razlage se drži pesnik na str. 102.

„Kurenta“ si pesnik ne misli tu v smešnem pomenu, ampak kot solnčnega boga. Trstenjak pravi, da pomeni njegovo ime orača. „Siti v rat“ pomeni boga setve. „Jarilo“ je bil pri Belorusih bog spomladi. Mislili so si ga kot zalega belega mladeniča. Imel je bel plašč, belega konja, na glavi venec cvetja.

Kakor zemlja rodi cvetice in sadove, tako so si mislili Slovani, da zemska boginja rodi dete „Lado“. Južni Slovani se spominjajo v narodnih pesmih istega božanstva, a pravijo, da je deklica „Doda“. „Mokoš“ zbira oblake na nebu in po-

Kolo na otoku Krku.

šilja dež na zemljo. „Striboga“ so imenovali Poljaki boga vetrov. „Trut“ pomeni skoro gotovo isto, kar Krsnik, če je bil sploh malik tega imena. „Šetek“ je tolik kakor palec. Pravili so, da stanuje najrajši blizu ognjišča. „Čadež“ je večji od njega, na pol kozel, na pol človek in se greje na pečinah. Pravili so, da je rad dobre volje, pa, če mu kdo nagaja, odtrga skalo in pobije zlobneža. „Prija“ pomeni prijazno boginjo (Lado) ali srečo.

(Dalje.)

Iz belokranjskega besednega zaklada.

(Priobčil I. Šašelj.)

V naslednji zbirki podajem častitim naročnikom „Dom in svet“-a nekaj besed in izrazov, katera rabijo Belokranjcem ob hrvaški meji. Zapisal sem samo take, katerih Pleteršnik v novem slovensko-nemškem slovarju ali sploh nima, ali pa jih rabi v drugem pomenu. Nekatere sem primerjal z drugimi ali v Pleteršnikovem slovarju (Pl.) ali pa v „Letopisih Mat. Slov.“ (L.). Pripomnim naj še, da krije Bela Krajina še obilno besednih zakladov, katere je treba le zbirati. Da se je to zgodilo pred nekaj leti, bil bi Wolfov slov.-nemški slovar še dokaj narastel. Trebalo bi pa nabirati na več krajih.

’Aždaj, a, m., zmaj.
bácati, težko hoditi = gácati.
báčina, e, f., gl. bátak.
bálati, metati, kepati.
bánjati se, kopati se v banji.
bánjkati = bánjati.
bátak, a, m., vol z debelimi a kratkimi rogovi.
bataljirati se, prepirati se.
bátavljje, a, n. coll., turšični štori, ki ostanejo v zemlji, kadar se pospravi turšica.
bedalija, e, f., bedarija.
bédjak, a, m., bedak.
bélač, a, m., orodje, s katerim se beli kolje.
bélat, i, f., drevo ima tri dele: kora (skorja) in srce, med njima pa je bélat, adj. beláten.
benáriti, neumno ravhati.
bérlača, e, f., berla, bergla.
bérlati, metati, krepeliti.
bérsa, e, f., der Weinstein.
bérsar, a, m., kdor brzo skupluje.
bístrica, e, f., češplja.
blájsati, plapolati. Prim. plajzikati v L. 1894, str. 32.
blínka, e, f., ime beli psici, m. belínka.
bóčina, e, f., bok.
bókast, adj.; bókasto gledati, škiliti.
bol padéča, božjast.
bólét, a, m., znamenje, ki se naredi na preji, kadar se snuje.
bolétati, zaznamovati.
bómbak, a, m., bombaž.
brbnjati, brazdati; perf. brbniti.
brécati, brékati, kolcati se; bréca se mi.
breska, e, f., breskva.
brézik, a, m., brezova hosta.
brížit, brigati.
brínda, e, f., človek, ki zmirom godrnja in sam s seboj govori. Prim. „brunda“ v Pl.

brlúhati, bruhati, hervorströmen (od vode).
brodnja, e, f., brozga.
brúkniti, aufstossen.
brúnčati, brenčati, doneti; zvon brunči.
búzati, plapolati.
cándrati, kričati, vpiti.
cávšati, kavšati.
cépanka, e, f., poleno.
cérik, a, m., cerova hosta.
cerkvenják, a, m., cerkven ključar.
címati, cukati, zupfen.
cókelj, a, m., deščica pri kolovratu. Pl. ima cokla.
cota, e, f., die Franse.
curki, ocurki, ov, m. pl., die Kerzenabfälle.
cuzljáti, curljati, kleinweise tröpfeln.
evikati, cviliti.
cvrzúgati, škrtati, knarren.
čájati se, kaditi se.
čápra, e, f., roga v zaničljivem pomenu.
čáprati, sem in tam hoditi.
čbélec, a, m., der Bienenschwarm.
čéden, a, m., teden.
čékat, čakati.
čépati, počepati.
čéprlj, a, m., = prlj, a, ročica pri vozu.
čerápe, pl. f., nogavice iz debele volne.
čevlja, e, f., čevlj.
čin, a, m., žila n. pr. v kamnu.
človéčina, e, f., velik in močen človek.
črésnjak, a, m., črešnjevec (fižol).
čúbati se, čubiti se.
čúkec, a, m., petelin.
čúven, adj., wachsam.
dákaj! adv., seveda, ja wohl, freilich.
ded, a, m., die Stacheldistel, cárdus acanthoides.
delača, e, f., rogovilasto obtesano drevo na treh nogah, na katerem se kaj dela, teše, seka itd.
délanc, a, m., delano vino, der Kunstwein. Naj pripomnim tu k Navratilovi besedi „delano vino“ v „Dom in svet“-u 1894, str. 91, da rabi ta izraz v vsi Beli Krajini za n. Kunstwein.
deske, pl. f., die Todtenbahre; deti koga na deske, aufbahren.
dévetač, a, m., človek, ki ima na obeh rokah samo devet prstov.
deževít, adj., deževen.
dígati, vzdigati.
díginiti, vzdigniti.
divljáča, e, f., divje, necepljeno drevo.
dívjljast, adj., divji.
dížma, e, f., žila n. pr. v kamnu.
dížmast, adj., žilav.
dobríčest! če kdo odhaja in pravi „Z Bogom!“ odgovorijo mu: dobríčest! ali hodite dobríčest!
dobríčko, adv., dobro veliko.
dobrúsiti n. pr. domu, privleči se.
dolgopétka, e, f., trta s podolgovatimi jagodami.
dolgovást, adj., podolgovat.
dogóvoren, adj., zgovoren, beredt.
dogrízati, pojedati; on me zmirom dogriza.
dak, conj., dokler.
dóma, adv., rabi v pomenu zuhause in nachhause; gre dóma = domov.
dómuh, adv., nachhause (Semič).
dópómniti se, spomniti se.

(Dalje.)

Popravek. V pesmi „Knez Ljudevit“ v 3. številki na str. 66 v drugem predalu zadnji vrsti čitaj kinkne nam. knikne.

je le to, da bi severni naši bratje rabili v spisih slovanska imena slovanskih krajev, ne pa ptujih, n. pr. Spalato nam. Splet, Raguza nam. Dubrovnik.

Naletel sem v ruski knjigi na imena kakor Adelsberg, Laibach itd.: ali se dá to opravičiti? Našemu gospodu pisatelju iz srca častitamo zaradi tega dela.

Razne stvari.

Naše slike.

O Guidu Reniju, čegar je prva naša današnja sličica, čitali smo dovolj v spisu „Črtice itd.“. Stari so si mislili kakor solnce tako tudi jutranjo zarjo kot osebo. Solnce se vozi po nebu, seveda zarja gre pred njim. V veličastnem in veselem spremstvu hitita z urnim vozom. — *Kako ti je, dete?* Ta ljubezniva slika je povzeta iz bosanskega življenja. Bosanski frančiškan, ki je ondotnemu katoliškemu narodu vse, duhovnik, učitelj, varih — res pravi duhovni oče, sreča mlado dekletce, katero ga po svoje, zaupno, otroško in sramežljivo pozdravi. Kakor se nam takoj prikupi otroška preprostost dekletčeva, tako tudi zanimiva zunanost patrova — z brkami in fesom, kar je seveda običajno v naši Bosni. — *V cerkvi sv. Marka.* Naš znani slikar Ljudevit Grilec nam podaje tu prizor iz cerkve sv. Marka v Benetkah. Gledalec je vstopil skozi vrata na evangelski strani in gleda proti drugi strani na epistelski strani. Na desni v ozadju je tako imenovani „battistero“ ali krstna kapela. Četudi je prizor preprost, vendar nam kaže istino, t. j. arhitekturo, tihoto v cerkvi, vse ono, kar vabi k molitvi, in izraža značaj cerkve. Kdor je bil v tej cerkvi, spominja se takoj tega, kar je videl sam. Gospod umetnik je slikal to sliko v Benetkah, ko je zaradi študij bival tamkaj.

Bajeslovne opazke.

„Radegast“ (str. 130) se je častil pri severnih Slovanih. Po imenu so ga razlagali nekateri kot boga gostoljubnosti, a bolj verjetno je mnenje onih, ki pravijo, da je bil bog boja. V Retri je bil njegov kip, katerega opisujejo tako: Imel je dolge, kodraste lase, ki so mu viseli nizdol, obraz je bil okrogel. Na glavi mu je stal ptič z razpetimi perutmi, na prsih je imel bikovo glavo in v levici dvojno sekiro.

V prejšnjih spevih je pokazal pesnik, kako so si predstavljali pogani svet in bogove, sedaj pa postavlja poganskim nazorom nasproti krščansko resnico. Iz prvotnega razodenja so si ohranili pogani prepričanje, da je Bog. Če so tudi daleč zabredli, vendar tega prepričanja niso izgubili, ker jim je celo stvarstvo klicalo, da je Bog, in pamet jih je tako učila. Zato Fortunat (str. 131) govori Svitozoru najprej o tem, kar mu je znano že iz poganstva, in ga na tej podlagi uči krščanskih resnic.

Ker se Svitozor ne more ločiti od bogov, razlaga mu, zakaj imajo maliki toliko moč do človeka. Res je že to samo ob sebi jako mikalo pogane, da so bili maliki vidni, različni, kakor so različne naravne sile, in zato lože umljivi preprostim poganom. Pa tajna moč poganstva se s tem še ne dá dovolj razlagati. Oni notranji boj med božjo milostjo in med nagnjenjem k hudemu, katerega čuti vsak človek, vršil se je tudi v srcu vsakega pogana. Hudobni duh je imel nad pogani veliko oblast, zlorabljal je zlasti malike, da bi izneveril poganstvo Bogu čim dalje bolj. Do malikovalstva niso prišli pogani po znanstvenem preiskovanju ali samo po pesniškem naziranju narave, ampak po nravni propalosti. Kako bi mogel popolnoma trezen, jasno misleč duh zamenjati nauk o jednem breztelesnem Bogu z nespametnim obožavanjem ljudij, živalij in mrtvih stvari? Pregreha jim je zatemnila razum, da niso videli čiste resnice. Celó tako daleč so zašli pogani, da so z grdimi pregrehami častili svoje malike, zato naš pesnik imenuje poganstvo laž in slepilo.

Dasi so bili Franki in Nemci (str. 133) kristijani, graja jih Fortunat, ker so se vèdli mnogokrat jako nekrščansko. Njihovim poveljnikom je bilo bolj do tega, da si podvržejo Slovane, nego da jih izpreobrnejo.

„Angelski spev“ odgovarja „Pevcu“ (str. 101). Tam je opeval pevec skoro vso pogansko bajeslovno družino, tu pa angeli slavé jedino pravega Boga. Dasi slika pesnik poganstvo samo od njegove najboljše — pesniške — strani, vendar je jasno izrazil razloček med poganskimi in med krščanskimi nazori o Bogu. Kako malenkostna so ona božanstva, če se primerjajo z Bogom!

Zvezdoslovni koledar za mesec sušec.

Zvezdoslovni koledar napoveduje pomlad. Dné 19. sušca prestopi solnce ravnik, ali bolje, oni voz, ki ga delata ravnik in ekliptika. Noč in dan sta tedaj jednako dolga. — Izmed planetov vshaja *Venera* kot jutranjica kmalu po 5. uri. *Jupiter* se vidi zvečer na vshodnem nebu, sveti čez 5., potem čez 3. uro po polnoči. Tudi *Saturn* s kolobarji se bo videl ta mesec: od začetka vshaja šele okoli polnoči, koncem meseca pa že okoli 10. ure. Prva pomladanska polna luna je 29. t. m. in prva nedelja potem mora biti velika noč.

plačilo za trud in neumorno požrtvovalnost, s katero skrbi za vglad priljubljenega društva. — Daj Bog jednako ugoden in srečen izid nastopom društva na Dunaju, kamor je šlo prav tedaj, ko pišemo to poročilo. Naj bo pa tudi ta pot srčen izraz hvaležnosti, katero goji Ljubljana za bratovsko sočutje Dunajčanov ob strašni lanski potresni nesreči. O uspehih na Dunaju pa prihodnjič!

Opazke k spevu „Knez Ljudevit“.

I. Opazke zgodovinske.

Da bodo častiti bralci „Dom in svet“-a lože umevali spev „Knez Ljudevit“, podati hočem nekoliko zgodovinskih črtic, v kolikor se spev dotika zgodovine. Pač pa bralec ne sme misliti, da spev zasleduje čisto zgodovinski tok iste dóbe. Knez Varna, Svitozor, njegov sin in hčerka Diva so izmišljene osebe, katere sem si ustvaril, da spopolnim spev in da si pojasnim tedanje razmere Slovencev. Korotanskim Slovincem in deloma tudi sedanjim Goranjcem so zapovedovali korotanski vojvode; goriški in notranjski so bili pod Kadolahovo oblastjo. Sedanje Dolenjsko se pa nič ne omenja. Zato sem v domišljiji te Slovence del pod oblast kneza Varne.

Koncem osmega stoletja (l. 788.) so Franki razširili svojo oblast nad Slovence in si hoteli podjarmiti tudi sosedne Hrvate. Najprej je premagal frankovski kralj Karol Vel. l. 800. vélikega župana posavskih Hrvatov ter jih je spravil pod oblast friulskega mejnega grofa. Franki pa so bili okrutni; Slovenci in Hrvati niso mogli prenašati frankovskega suženjstva. Zato je po smrti Karola Vel. Ljudevit, véliki župan panonskih Hrvatov, poslal poslanca k nemškemu cesarju Ludoviku Pobožnemu (l. 818.) na državni zbor v Ahen. Tu so se pritoževali zaradi surovosti in krutosti friulskega mejnega grofa Kadolaha, toda opravili niso nič. Tako je Ljudevit uvidel, da z lepa ne pojde, zato se je združil s sosednimi Slovenci in s Timočani, ki so v sedanjí bačko-bodroški županiji prebivali, ter je leta 819. Frankom odpovedal pokorščino. Ljudevit je jel tudi z drugimi sosedi sklepati zvezo: s Korotanci, Guduščani, itd. Od kraja je bil srečen in je večkrat premagal mejnega grofa Kadolaha in frankovske vojske. Močno pa ga je oviral pri nadaljnjem bojevanju Borna, knez dalmatinskih Hrvatov, kateremu so bržkone Franki obetali posavsko Hrvatio, ako jim zvest ostane in se ž njimi bojuje zoper Ljudevita. Ljudevit pa popusti za nekaj časa Nemce, ki so od severa nanj pritiskali, in se spoprime z Borno, ki ga je bil od zadaj napadel, ob Kolpi. Ljudevit srečno premaga Borna in ga zapodi daleč v Dalmacijo, popolnoma Borne ni mogel ukrotiti, ker se je bil ta dobro utrdil. Nato pa je šel Borna na cesarski dvor posvetovat se, kako bi Ljudevita občutneje prijel. Sklenili so, da ga napadejo s tremi vojskami ob jednom. In res gredó tedaj tri vojske nad Lju-

devita. Prva vojska se je spoprijela z Ljudevitom ob Dravi. Ljudevit se je moral s svojimi umakniti čez Dravo in se je v svoji deželi zaprl v neki na strmih skalah dobro utrjeni grad. To je prestrašilo Slovence med Sočo in Savo, da so zopet priznali nadoblast mejnega grofa Balderika, naslednika Kadolahovega, ki je bil med tem umrl. Tudi prihodnje leto (821) so prihrule zopet tri vojne nad Ljudevita, pustošile mu deželo, on pa se ni hotel na prostem spoprijeti ž njimi, ampak je bival v močnih trdnjavah, ki si jih je utrdil s pomočjo laških zidarjev, katere mu je pošiljal gradski patrijarh Fortunat. Fortunat je bil popolnoma Ljudevitov privrženec in ga je zdatno podpiral in navduševal v vstaji zoper Franke. Franki so klicali patrijarha zato na odgovor, on pa je zbežal v Carigrad, ker je tudi carigrabski cesar bil Ljudevitov prijatelj. Ko pa pribesni zopet nova vojska nad Ljudevita, zbeži iz Siska k Srbom, kjer je baje umoril srbskega kneza. Od tod je bežal v Dalmacijo k Ljudemislju, sorodniku kneza Borne. Ta pa ga je zavrato umoril, morda iz maščevanja.

A. Hribar.

II. Opazke bajeslovne.

O bogovih na str. 162 gl. str. 126. „V Morani speči“ so mrtvi. O Radegostu str. 160. „Belinov žar“ je solnčna svetloba. Poganski svečeniki so bili zlasti v prvih časih še precéj izobraženi. Svoje vednosti so rabili v to, da si ohranijo nadvlado nad nevednim ljudstvom, katero jih je imelo za čarovnike in se jih je balo. Mnogokrat je imel svečenik večjo oblast kakor vladar. Znali so dobro pisati. Pisali so navadno na lesene deske s čudnimi znamenji; vedeževanje je bilo pri njih navadno (str. 167). Rojenice in Sojenice so v pravljičah ženski duhovi, ki določujejo novorojenemu otroku, kaka bo njegova usoda.

V spevu „Slovo“ na str. 195. je porabil pesnik prav spretno bajeslovno poosebljevanje naravnih prikaznij. V mraku jezdi Ljudevit po gozdu, in domišljija mu ustvarja vse polno prikaznij, ko vidi trepetajoče liste in sliši lahni šum vetra. O Čadežu gl. str. 128. Devica s pušico je slovanska Artemida. V pravljičah, zlasti poljskih, se imenuje. Z lovskimi psi hodi na lov, zlasti rada ob mesečini. Škrat je znan iz pravljič. Hudomušen pritlikavec je, z rdečo kapico in zeleno suknjico; v gozdu uganja svoje burke. „Zlate čuvajo zaklade“: škrateljčki po dnevu spé, po noči rezljajo zlato. „Divji mož“ je v gozdu to, kar povodni mož v vodi. „Možje polesni“ so vzeti iz severnih slovanskih pravljič: Lehi, ki rastejo z okolico; v gozdu so veliki, na trati majhni kakor trava. „Rotilke“ so Sojenice. „Prepilili so babo“ (str. 196). Še sedaj se je ohranil v mnogih krajih običaj, da spomladi „babo žagajo“. Razne pesmi prepevaje (v nekaterih čeških pesmih je še ohranjeno ime

Menelik II., neguš abesinski.

Mořena) nesejo slamnato našemljeno podobo iz vasi, jo sežgó in vržejo v vodo. Šema pomenja zimo — Morano. O Vesni, Morani, Ladi in o Svetovitovem rogu glej str. 126. sl. E. L.

Naše slike.

Pietà. Slikal L. Loefftz (Levec?). „Pietà“ se imenuje podoba žalostne Matere Božje, ki žaluje ob mrtvem Sinu. Naš umetnik si je mislil Marijo s truplom Jezusovim pred grobom ali že toliko v grobu, da je zadaj malo svetlobe. Koliko je pogodil umetnik svoj predmet, o tem ne sodimo: glavni namen mu je bil, pokazati natančno in resnično mrtvo telo Gospodovo. — *Vstajenje*. Kaj ne, obe sliki prav za veliko noč? Ni treba razlage. Namestu razlage pa podajemo za praznike dragim naročnikom prav slovanski pozdrav: Kristus je vstal! Aleluja! — *Ruska cerkev v Jeruzalemu*. Ker smo po sreči dobili podobo te velike cerkve v Jeruzalemu, podajemo jo čitateljem. Stoji poleg drugih poslopij na severo-zapadnem delu Jeruzalemskega mesta, na ruskem svetu (Moskovije). Tu imajo Rusi gostišča ali bivališča za romarje (143 sob, v katerih lahko prenočuje več tisoč oseb), bolnišnico, misijonsko hišo z bivališčem za arhimandrita, in posebej, prosto stoječo cerkev. Ta ima pet kupol; pročelje na zapadni strani je nekam

mrtvo; notranjščina je pa lepa, tlak dragocen, svečnik jako velik. Vse to velikansko zidanje so Rusi začeli leta 1860.; odtlej delujejo neprestano in raste njih moč in oblast v Jeruzalemu kakor sploh v Palestini od dné do dné. — *Božena Němcova*, sloveča češka pisateljica, se je rodila leta 1820. kot hči nižjega uradnika na Češkem. Vzgajali sta jo mati in babica, katero je tako nežno in ljubeznivo popisala v znani povesti. Sedemnajst let stara se je omožila z nižjim uradnikom, kateri je služboval po raznih krajih na deželi. Tako se je Božena natančno seznanila s selskim življenjem. Njeni blagi duši je ugajala preprosta poštenost kmečkega ljudstva, zato mu je posvetila svojo izborno pisateljsko moč. Po nesreči je izgubil njen mož službo, družina je zabredla v uboštvo. Božena je morala sama trdo delati, da preživi otroke. To ji je izpodkopalo zdravje; umrla je l. 1862. Njeni najboljši deli sta „Babička“, predstavljena na mnogo jezikov, in „Pohorská vesnice“ (gorska vasica). Zbrala je mnogo čeških in slovaških narodnih pravljic. — *Kočevje*. Slika nam kaže kočevsko mesto, kakoršno je bilo predlansko jesen. Opazovalec gleda od za-

padne, vzvišene strani. V daljavi se zapazijo hribi tje proti Žužemberku, Metliki in Novemu mestu; mala cerkva od mesta proti vshodu je „Corpus Christi“, na levi se vidi zunaj mesta veliko poslopje, ki je nekdanja žitnica grajščinska; dalje proti severu (že blizu levega roba) se vidi nova sirotišnica, in naposled nekoliko kolodvor dolenjske železnice. Sredi mesta je župna cerkev sv. Jerneja; takoj na desno vidiš obširni kočevski grad. Proti desnemu robu pa se ti kažejo v daljavi (zunaj mesta) nove premogarske naprave, posebno delavske hišice, v katerih biva največ Slovencev. — Abesinski kralj (neguš) *Menelik II.* Ker toliko čujemo o vojski v Abesiniji ali Etijopiji, kjer so domačini zlasti dvakrat (poslednjič dné 1. sušca) sijajno premagali in pobili Italijane, zato je prav, da pokažemo čitateljem pravo sliko Menelikovo, po fotografiji izdelano.

Zvezdoslovni koledar za mesec mali traven.

Izmed planetov se vidi „Venera“ malo pred solnčnim vshodom kot jutranjica, „Jupiter“ pa zvečer prav lepo in zaide izprva okoli pol štirih, ob koncu meseca o pol dveh zjutraj. „Saturn“ pa izide izprva okoli desete, ob koncu okoli osme ure zvečer. — Dné 20. t. m. se vidijo utrinki med ozvezdjem „Lire“ in „Herkula“.